

4. Кафарський В. І. Етнологія : підручник / В. І. Кафарський, Б. П. Савчук. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – С. 124.
5. Кирчів Р. Із фольклорних регіонів України : нариси й статті / Р. Кирчів. – Львів : Ін-т народознавства НАН України, 2002. – 350 с.
6. Чижмар І. Народні співанки музика і танці русинів Виходної Словачії / І. Чижмар. – Свидник, 2009. – 400 с.

В статті розглянуто етапи історії збирання фольклору русинів Восточної Словачії та вклад в неї окремих учених. Розкрито виконавську діяльність русинів-українців щодо збереження національних традицій, наведено проблеми трансформації фольклору, ідентифікації та асиміляції (словакизації) етнологічної групи українського народу в сучасний період на території Восточної Словачії.

Ключеві слова: русини-українці, фольклор, історія, мистецтво, етнос, фестиваль, асиміляція.

This article deals with separate stages of collecting folklore of rusynies from Eastern Slovakia and the contribution of folklorists and researchers. It describes the assimilation of ethnographical branch of the Ukrainian people in nowadays period on the territory of the Eastern Slovakia.

Key words: rusynies-ukrainians, folklore, history, art, festival, assimilation, ethnos.

УДК 781.7:78.071.2

ББК 85.314.1 (4 Укр)

Христина Скрипка

КУЛЬТУРНО-ОСВІТНІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ СОЮЗУ УКРАЇНЦІВ БРИТАНІЇ

У статті розглядається культурно-освітня діяльність Союзу українців Британії у співпраці з корпоративними організаціями (товариствами) – Об'єднанням бувших Вояків Українців (ОбВУ), Спілкою Української Молоді (СУМ), Комітетом допомоги Українським студентам (КодУС), Організацією Українських Жінок (ОУЖ) від часу заснування до сьогоднішнього дня. Виокремлюються найбільш активні територіальні осередки, конкретизується діяльність СУБу в поширенні української культури й мистецтва у Великій Британії впродовж усього періоду функціонування.

Ключові слова: Союз українців Британії (СУБ), Велика Британія, діаспора, культура, мистецтво, хор, танцювальні колективи, аматорські театри.

Тема різносторонньої діяльності українців у Великій Британії в післявоєнний період зацікавила багатьох вітчизняних і зарубіжних науковців. Матеріали про українську діаспору Великої Британії широко представлені на сторінках наукових статей, монографій, мемуарів В.Луціва, С.Наріжного, Я.Смольського, Я.Павлів, Ю.Покальчука, Г.Щигельської*.

Незважаючи на доволі великий обсяг досліджень, зроблених науковцями про напрями діяльності Союзу українців Британії, тема потребує подальшого глибшого вивчення, включаючи й сучасний період, і зокрема, актуалізацію культурно-освітніх аспектів діяльності СУБ.

Мета дослідження – охарактеризувати культурно-освітній напрям діяльності Союзу українців Британії, виявити найбільш активні територіальні осередки, конкретизувати діяльність СУБу в розвитку й поширенні української культури та мистецтва у Великій Британії.

* Луців В. Від Бистриці до Темзи / В. Луців. – Львів : Дивосвіт, 1999. – 608 с.; Наріжний С. Українська еміграція. Культурна праця української еміграції 1919–1939 / С. Наріжний. – К. : Вид-во О. Теліги, 1999. – 272 с.; Смольський Я. 40-ліття хору СУБ “Гомін” / Я. Смольський // Українська Думка. – 1989. – 4 лип.; Павлів Я. Звучать пісні у виконанні манчестерського “Гомону” / Я. Павлів // Америка. – Філадельфія, 2001. – 6 січ.; Павлів Я. Рімінський ансамбль “Бурлака” в моїй пам’яті / Я. Павлів. – Монреаль, 1998. – 125 с.; Покальчук Ю. Українці у Великій Британії / Ю. Покальчук. – Львів : Кальварія, 1999. – 140 с.; Щигельська Г. Союз українців у Великій Британії : етапи становлення, організація та діяльність (1945–1949) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.02 “Всесвітня історія” / Г. Щигельська. – Чернівці, 2006. – 19 с.

Новизною публікації є введення до наукового обігу нових матеріалів щодо невідомих сторінок розвитку культурно-освітньої діяльності СУБу, зокрема, Звітів діяльності Союзу українців у Великій Британії різних періодів, україномовної періодики Великої Британії, у т. ч. газети “Українська Думка”.

Суспільно-історичні умови, що склалися в Україні в кінці XIX і впродовж XX ст., призвели до масової еміграції діячів науки й культури як професійного, так і аматорського рівня. Після Другої світової війни емігранти в таборах у Великій Британії створили хоріві, театральні, танцювальні гурти, інструментальні оркестри, а також різні спортивні дружини, були відновлені відділи “Просвіти”, юнацькі організації – “Пласт” і Спілка української молоді. Організовано було навчальні курси вивчення англійської мови, українознавства та інші, створено бібліотеки, таборіві каплиці, мистецькі дитячі гуртки, різні аматорські ансамблі й т. п.

Наступним після таборового етапу став період створення громадських організацій українців.

Союз українців Британії (СУБ) – найстарша українська громадська установа у Великобританії (центр – у Лондоні), заснована в 1945 році. Діяльність СУБу охоплювала культурно-освітні, видавничі, харитативні, зовнішньо-інформативні, господарські напрями. Організація є репрезентативною перед британською владою як спілка з обмеженою відповідальністю [13, с.2].

Законодавчими й керівними органами СУБу є загальні збори, рада, президія та головна управа. СУБ випускає періодичні видання організації – тижневик “Українська Думка” (з 1947), англомовний кварталник “The Ukrainian Review” (з 1954), дитячий журнал “Юні Друзі” (з 1956), публікується також і велика кількість літератури про найбільші територіальні осередки СУБу.

СУБ організовує свою діяльність згідно зі статусом. До СУБу входять корпоративні організації (товариства) – Об’єднання бувших Вояків Українців у Великій Британії (ОбВУ), Спілка Української Молоді у Великій Британії (СУМ), Комітет допомоги Українським студентам (КоДУС), Організація Українських Жінок (ОУЖ) та ін.

Союз українців Великобританії із Центральною Управою в Лондоні діє разом із відділами в різних містах Британії, де проживають українці: Манчестері, Брадфорді, Ноттінгемі, Лестері, Олдгамі, Ковентрі, Кіхлеї, Рочдейлі, Тодмордені, Болтоні.

Культурне життя українців у Великій Британії, так само як і в інших країнах, зосереджувалося, насамперед, на спільних українських святах, на відзначеннях важливих громадсько-політичних подій української історії: роковин Т.Г.Шевченка, І.Я.Франка, Лесі Українки; державних свят, річниць українських патріотів Степана Бандери, Романа Шухевича (Тараса Чупринки) та інших.

З 1949 р. під патронатом СУБу функціонують і мистецькі об’єднання – загалом близько сорока.

Велику роль у всіх акціях святкування й імпрезах на території Великої Британії виконують провідні українські колективи, такі як хори “Бурлака” під керівництвом С.Гумініловича, “Гомін” під керівництвом проф. Я.Гордія з Манчестера, “Діброва” під керівництвом Я.Гаврилюка з Брадфорда, “Хор ім. М.Лисенка” під керівництвом О.Пицка з Ноттінгема, танцювальні групи “Орлик” під керівництвом П. Лазоришака-Дністровика з Манчестера, “Лиман” під керівництвом М.Гайви й М.Ткачука з Лондона, “Запорожець” під керівництвом В.Лушчака із Ноттінгема та ін.

Уже на початок 50-х р. відділ СУБ у Манчестері впевнено звітував про активний зв’язок із членами СУБу, інформаційну роботу серед чужинців. Діяльність відділу значно оживилася завдяки придбанню власного Українського Дому. У культосвітній ділянці відділ утримував два мистецькі колективи – чоловічий хор “Гомін” під управою п. Я.Гордія, Я.Бабуняка й танцювальний колектив “Орлик” під орудою П.Лазоришака-Дністровика, М.Бабич. Хор дав багато концертів українських пісень для англійців у Манчестері та більших містах, у тому числі виступав на ювілейному святі СУБу в Лондоні (1 квітня 1951 р). Разом з хором виступав танцювальний колектив “Орлик”. Обидва колективи брали участь у передачах радіостанції Бі-Бі-Сі, на Міжнародному фестивалі в м. Ланголен (Llangollen, Валія), в імпрезах, влаштованих англійцями або для англійців [6].

Манчестерський відділ СУБ закуповував експонати народного мистецтва: кераміки, виробів із дерева, вишивки для Українського дому, започаткував видання “Пресово-інфор-

маційної служби”, де виходили матеріали англійською мовою про українські справи [7]. СУБ забезпечував колективи “Гомін” і “Орлик” концертними костюмами, організовував поїздки на фестивалі та гастролі по Європі, США, Канаді й Україні. Організація дбала про друк різного виду оголошень і реклам з приводу заходів чи концертів, а також подання інформацій про їх проведення. Так, у статті “Весняний концерт” “Гомону” і “Орлика” зауважувалося про благочинну місію концерту, дохід з якого був призначений жертвам весняної повені в Ноттінгемі, а також потерпілим Галіфакса (26.04.1953) [9].

Активну участь організація СУБ брала в таких громадських подіях, як: святкування митрополита Полікарпа (1952), похорон о. Е. Кордуби (1953), 25-річчя смерті митрополита Андрея Шептицького (1986), 85-ліття нар. і 60-ліття рукоположення Блаженнішого Патріарха Йосифа Сліпого (1977), похорон балетмейстера репрезентативного танцювального колективу “Орлик” Петра Лазорищака-Дністровика (1971), ушанування пам’яті піаніста-концертмейстера репрезентативного хору “Гомін” Вільяма Джонса (1983), ушанування померлих учасників хору “Гомін” (1999) і багатьох інших.

Бедфордський відділ СУБ у 1977 р. став ініціатором проведення диригентського курсу. На це засідання прибули диригент хору “Діброва” Ярема Гаврилук, диригент хору “Гомін” Ярослав Бабуняк і культурно-освітній референт Центрального СУБу Лондона Володимир Луців. Курс ставив ряд завдань у своїй роботі: вивчення учасниками теорії музики, історії музичної літератури та виховання хорового вокаліста.

Велика заслуга Центральної організації СУБу в організації та святкуваннях 1000-річчя Хрещення Руси-України, які відбулись у Брюсселі (Бельгія), у “Роял Альберт Гол” (6 000 місць) Лондона, у Римі. У програмі святкового концерту виступали об’єднані одним величним хором біля 450 осіб: хор “Ювілейний” з Великої Британії, створений з хорів “Гомін” з Манчестера (дириг. Ярослав Бабуняк), “Русалка Дністрова” з Манчестера (дириг. Павло Гунька), “Боян” і “Заграва” з Ноттінгема (дириг. Мирослав Бучок), “Верховина” з Ковентрі (дириг. Степан Гунька), “Трембіта” з Олдгама (дириг. Ярослав Бабуняк), “Діброва” з Брадфорда (дириг. Степан Замулінський), співочий гурток з Лідса (дириг. Петро Ревчук); мішані хори: “Думка” з Нью-Йорка (дириг. Семен Комірний), “Візантійський хор” з Утрехта (Голландія) (дириг. Мирослав Антонович), хор “Веснівка” з Торонто (Канада) (дириг. Галина Квітка-Кондрацька) [17].

Потрібно відмітити й діяльність ОБВУ в суспільно-громадському секторі СУБу. ОБВУ не тільки активно включалося в багатомасштабну суспільно-громадську, культурно-освітню й зовнішньоінформативну діяльність українського організованого громадянства у Великій Британії та було його рушійною силою, але розгортало й свою культурно-освітню роботу. Треба згадати щорічні відзначення таких роковин та історичних подій*. Головна управа ОБВУ схвалювала ці вияви ініціативи, контролюючи, щоб такі імпрези не повторювались іншими установами. “До найбільш удалих імпрез, що відбулися на терені Великої Британії, належать: у 1959 році 300-річчя перемоги української зброї під проводом Івана Виговського над утричі переважаючими військами під Конотопом, ювілей професора В.Щербаківського, свято Героїв, урочистості “Коронація короля Данила”, різні акції тощо [1].

Ось як констатувалася культурно-освітня діяльність ОБВУ протягом 1980–1990 років: “З признанням годиться відмітити добру і дружню співпрацю з ОБВУ таких мистецьких колективів: репрезентативний хор СУБ “Гомін” спочатку під диригуванням Євгена Пасіки, а потім довголітнього диригента Ярослава Бабуняка. Постійним акомпаніатором цього хору був п. Вільям Джонс, а також попередньо акомпанували мгр. Богдан Парашак і п. Ярослав Шутка; танцювальний ансамбль “Орлик” під мистецьким керівництвом хореографа Петра Лазорищака-Дністровика, а після його смерті – п-ні Марії Бабиш і п. Дмитра Парадюка; чоловічий хор “Діброва” Відділу СУБ у Брадфорді диригент Ярослав Гаврилук, акомпаніатор п. Ярослав Шутка; чоловічий “Хор ім. Миколи Лисенка” в Ноттінгемі під керівництвом п. Остапа Пицка; дівочий хор СУМ “Трембіта” в Олдгамі; чоловічий хор “Верховина” в Ковентрі – диригент

* Бій під Бородами, Свято українського моря, Листопадового чину, свято Героїв, роковини Крут і Базару. Свято Покрови стало традиційним святом ОБВУ. Також влаштовувалися річниці трагічної смерті: Головного отамана Симона Петлюри, полковника Євгена Коновальця, генерал-хорунжого Тараса Чупринки, святкування Незалежності й Соборності України (22 січня) та ін.

Марія Костюк; оркестр Юного СУМ у Ноттінгемі – диригент Мирон Скаліш; танцювальний ансамбль “Крилаті” (у Брадфордї)” [2].

В оселі СУБ у Чіддінгфолді постійно відбувалися святкування Героїв України та інші величні імпрези. Згодом старанням і на кошти ОБВУ було споруджено пам’ятник полеглим за волю України в Тарасівці, і це святкування прийняло характер окружного Свята Українського Воїна.

Отже, Союз українців Британії постійно сприяє розвитку української культури Великобританії, разом з корпоративними організаціями – Об’єднанням бувших Вояків Українців (ОБВУ), Спілкою Української Молоді (СУМ), Комітетом допомоги Українським студентам (КоДУС), Організацією Українських Жінок (ОУЖ) та ін.

За довгий період життя українців у Великій Британії значно змінилося в контексті світового масштабу. СУБ поступово стає членом таких організацій: Світовий конгрес Вільних Українців (СКВУ), Координаційний осередок Українських Громадянських Центральних і Крайових Установ в Європі (КОУГЦУ), Світовий Український Визвольний Фронт (СУВФ), Європейська Рада Свободи (ЄРС), Європейський Ювілейний Комітет Тисячоліття Хрещення України, Українське Крайове Патріархальне Об’єднання (УКПО), Комітет Оборони Українських Політичних В’язнів в СРСР [13]. Уже на початок 90-х рр. СУБ значно укріпив і розширив свої позиції як у самій Великобританії, так і на міжнародному рівні. Розширилася межа відділів та осередків СУБ у різних містах Великобританії*.

У Центральному домі СУБу в Лондоні розміщені канцелярія Головної Управи СУБу, бібліотека й музей імені Тараса Шевченка. Дім є осередком різних братніх суспільно-громадських організацій, установ і комітетів. У студентському гуртожитку мешкають студенти та працюючі молоді українці, колишні студенти. В Інвалідській оселі (Чіддінгфолд) і “Кобзарівці” (Вестон он Трент) СУБ має приміщення, де можуть проживати старші особи з належною опікою та доглядом прислуги [13, с.18].

У Домах СУБу зберігаються, упорядковуються та представляються різноманітні зразки українського писемного слова, образотворчого мистецтва, ручної роботи тощо.

При СУБі працює комісія допомоги українському студентству (КоДУС). У її обов’язки входить організація моральної та матеріальної допомоги студентам університетів і вищих шкіл та популяризація ідеї змагання на здобуття вищої освіти серед української молоді на чужині.

Організація Українських Жінок (ОУЖ), як складова СУБу, проводить культурно-освітню, виховну діяльність, різновікову гурткову роботу.

Важливе місце займає також Спілка Українських учителів і вихователів, що займається організацією українського викладацького апарату, керівництвом шкіл та українознавства на терені Великобританії [13, с.3].

Усе членство Союзу українців у Великій Британії щиросердечно вітало обидві радісні події – проголошення Верховною Радою самостійності України 24 серпня 1991 р. і затвердження державності голосуванням громадян України під час Всеукраїнського референдуму 1 грудня 1991 року.

* Аштон (Ashton), Бедфорд (Bedford), Бери (Bury), Бірмінгем (Birmingham), Блекбурн (Blackburn), Болтон (Bolton), Брадфорд (Bradford), Волтгем Кросс (Waltham Cross), Волвергемптон (Wolverhampton), Гаддерсфілд (Huddersfield), Галіфакс (Halifax), Гай Викоуб ((High Wycombe), Галашілс (Galashiels), Глазго (Glasgow), Глостер (Gloucester), Дербі (Derby), Данді (Dundee), Діннінгтон (Dinnington), Донкастер (Doncaster), Единбург (Edinburgh), Іпсвіч (Ipswich), Кардіф (Cardiff), Карлайл (Carlisle), Кіддермінстер (Kidderminster), Кіхлей (Keighley), Ковентрі (Coventry), Кольчестер (Colchester), Лестер (Leicester), Ліверпуль (Liverpool), Лідс (Leeds), Лій (Leigh), Лінкольн (Lincoln), Лондон (London), Лютон (Luton), Манчестер (Manchester), Мансфілд (Mansfield), Нортгемптон (Northampton), Ноттінгем (Nottingham), Олдгем (Oldham), Пітерборо (Peterborough), Ругбі (Rugby), Рашден (Rushden), Редінг (Reading), Рочдейл (Rochdale), Свансі (Swanses), Свіндон (Swindon), Сканторп (Scunthorpe), Сляв (Slough), Сток-он-Трент (Stoke-on-Trent), Стокпорт (Stockport), Тодморден (Todmorden), Челтенгем (Cheltenham), Чіддінгфолд (Chiddingfold).

Відділи СУБів постійно використовують загальнобританські засоби масової інформації (радіо, телебачення, періодична преса), де відстоюють українські національні інтереси.

Одиноким українським часописом у Великій Британії до сьогодні є тижневик “Українська Думка”, у якому друкується інформація про життя та діяльність українських установ, організацій, товариств, комітетів Великобританії та актуальні новини з материкової України й діаспори. Перша сторінка вміщує редакційні статті, важливі новини; друга – призначена для літератури, мистецтва, культури; третя сторінка – дописи про громадське та культурно-освітнє життя українських громад Великобританії; четверта – конкретно для установ і організацій: “За єдність Церкви й народу” (УКПО), “Голос Молоді” (СУМ), “Жіноча Сторінка” (ОУЖ), “Літературна Сторінка” Товариства Українських Літераторів (ТУЛ), “Пластова Сторінка” та інші; п’ята сторінка вміщує матеріали політичної тематики, актуальні матеріали з України; шоста – історичні повісті, науково-історичні розвідки; сьома подає різні цікаві матеріали на медичні теми, гуморески; восьма сторінка – для реклами, оголошень, некрологів, посмертних спогадів.

Книгарні СУБу працюють постійно, розповсюджують газети, журнали, платівки, молитовники, книжки для дорослих і дітей, сувеніри з України. У тому числі функціонують виїзні рідзвяні та великодні базари, що їх влаштовує Управа (ОУЖ) у Лондоні та (СУМ) у Лестері [13, с.31].

Таким чином, українська інформаційна служба Великобританії активно поширює відомості про діяльність усіх підлеглих СУБ організацій, порядок державних святкувань, гастролі й виступи митців тощо.

Важливу виховну й просвітницьку функцію при відділках проводять мистецькі колективи.

У Православній церкві Олдгаму (з 1952 р.) функціонував церковний хор “Дніпро” під керівництвом Анатолія Кліща. Основою хору стали вояки українського легіону (родом з Волині). Хор “Дніпро” не лише забезпечував релігійні відправи, але й із різноманітними тематичними програмами з великим успіхом концертував перед українською громадою Франції (1955), декілька разів виступав у передачах Бі-Бі-Сі (у 50-х роках), гастролював по країнах Європи. Спільно з фольклорним колективом “Село” з Ноттінгема й естрадною групою “Новина” з Манчестера він побував з концертами в уже незалежній Україні (1991). Диригентами хору “Дніпро” у різний період були Анатолій Кліщ, Василь Корольчук, Афанасій Корольчук, Степан Мороз. При Православній церкві працювали також школа та дитячий хор “Дніпрові хвилі” (1958) [26, с.75–76].

Українські мистецькі гуртки Ноттінгема діяли як при відділі СУБ, так і при інших організаціях (УГКЦ, СУМ, ОУЖ), що були складовою СУБу.

Чоловічий церковний “Хор ім. М.Лисенка” при УГКЦ (1950–1983), засновником і диригентом якого впродовж усього часу функціонування був Остап-Діонізій Пицко, розгорнув свою широку діяльність, маючи в репертуарі понад 100 творів таких композиторів – Д.Бортнянського, М.Лисенка, К.Стеценка, М.Леонтовича, В.Барвінського, А.Гнатишина та ін. “Хор ім. М.Лисенка”, з нагоди святкування свого десятиліття випустив мистецький альманах (1963). Хор активно виступав у різних містах Британії, на радіо, телебаченні [27, с.100–101].

При осередку СУМ у Ноттінгемі працював юнацький оркестр (1959–1979) під керівництвом Мирослава Скаліша. Оркестр виступав на багатьох концертах для українців і англійців, брав участь у міжнародних фестивалях, в українсько-англійських, українсько-шотландських, українсько-ірландських концертах. Крім Ноттінгема, музиканти виступали в багатьох містах Британії [27, с.101–102].

Поряд з юнацьким оркестром Мирослав Скаліш створив жіночий “Хор ім. Лесі Українки”, там же в Ноттінгемі (1968–1979), що належав до Організації Українських Жінок (ОУЖ). Він виступав майже на всіх імпрезах, де виступав оркестром, своїм виконанням збагачуючи концертну палітру репертуару [27, с.102–103].

Неможливо не згадати такий славний колектив, як чоловічий хор “Боян” з Ноттінгема, заснований 1979 р. (спочатку як хор “Дружинників СУМу”). Колектив під диригентурою Мирослава Бучка виступав на всіх святкуваннях, імпрезах, що їх проводив СУБ. Хор “Боян” слухали жителі багатьох міст Великобританії. Крім забезпечення літургійних відправ, ним велась і концертна діяльність [27, с.110]. Вершиною творчої діяльності хору були виступи до 1000-ліття

Хрещення Руси-України в 1988 році. Хор увійшов у “Збірний хор Тисячоліття” і мав честь співати на святкуваннях у Ноттінгемі, Манчестері, Лондоні, а також під час архієрейської Служби Божої в Римі.

При СУБі Ноттігема функціонував жіночий хор “Заграва” (з 1984). Крім окремих своїх номерів, виступали разом із чоловічим хором “Боян”. Серед їх виступів знаковими були: до 40-ліття відзначення СУБу (1986), у зведеному хорі до Тисячоліття Хрещення Руси-України (1988). Керівниками хору “Заграва” (у різний період) були Марія Семак, Ірина Курляк, концертмейстер Марія Бучок [27, с.112].

Поряд із хоровими колективами при відділах СУБу з великим успіхом працювали й танцювальні колективи. Це, зокрема, уже згаданий вище “Орлик” під орудою П.Лазоришака-Дністровика, М.Бабич з Манчестера, “Лиман” із Лондона під керівництвом М.Гайви й М.Ткачука; “Запорожець” із Ноттінгема під керівництвом В.Лушак; “Крилаті” з Брадфорда – керівник О.Буряк; танцювальний колектив з Редінга – керівник А.Буряк та ін.

Танцювальний колектив “Запорожець”, створений у серпні 1948 р. у Ноттінгемі, очолив М.Бойчук, співпрацюючи з уже діючим оркестром під керівництвом Мирона Скаліша. Після від’їзду М.Бойчука до США справу танцювального гуртка продовжив Василь Лушак. Колектив “Запорожець” у 1960–1968 роках став молодіжним колективом й офіційно належав СУМ. Колектив очолювали молоді керівники Михайло Кухта, Катерина Бойко, Ольга Любінська, Степан Чупляк, а з 1979 до 1987 рр. – Лев Піддубрівний [27, с.106–108].

Танцювальний колектив “Крилаті” був організований при відділі СУБ у Брадфорді Остапом Буряком, він успішно працював, здобуваючи золоті та срібні нагороди на британських і міжнародних фестивалях. О.Буряк, закінчивши в Києві до війни балетне училище, заснував у Брадфорді Школу українських класичних танців, був визнаний і прийнятий до членства в Асоціацію балетмейстерів британських національних балетних груп, а згодом став Президентом цієї Асоціації. Мистецтво хореографії Остапа Буряка продовжив його син Андрій Буряк у Редінгу при відділі СУБ і теж досягнув міжнародного визнання [26, с.75].

Ще один відомий колектив був створений при Ноттінгемському відділі СУБ Степаном Чупляком (з 1979 р.). Ансамбль виступав на конкурсному міжнародному фестивалі у Швейцарії (1981), Голландії (1983). Виступали також з концертами в Бельгії, Лондоні в залі “Роял Альберт Гол”, на якому була присутня королева Великої Британії Єлизавета II. Колектив провів довготривале концертне турне по Америці та Канаді (1987), брав участь у концерті до річниці святкування 1000-ліття Хрещення Руси-України 1988 р. Танцювальний колектив Степана Чупляка був також запрошений у Чернівці на фестиваль “Червона рута” [27, с.109–110].

У багатьох містах Великобританії, крім хорових, танцювальних колективів, при відділах СУБ функціонували й драматичні гуртки в Ноттінгемі, Брадфорді, Лестері, Болтоні, Лідсі, Ковентрі, Лондоні та інших містах.

Відділом СУБу в Ноттінгемі (1948) було зніційовано створення аматорського драматичного гуртка, режисером якого став Федір Стасів, пізніше – Андрій Галаван [27, с.103–105].

Театральне мистецтво при відділі СУБ Брадфорда великою мірою було поширене серед українців, починаючи ще з 1948 року. Поміж емігрантів Брадфорда виявилось декілька професійних акторів, що згуртувалися в театральну трупку, яка забезпечила успіх театру. Гурток, який очолив професор Авакум Пукас, називався ім’ям М.Кропивницького, а режисерами в різні роки були В.Пелих-Полуян (1948–1953), Григорій Іванюк (1953–1962), Юрій Щесюк (1962). Наприкінці 60-х років театр занепадає.

Театральні трупи існували й в інших товариствах Брадфорда. Наприклад, при Жіночому товаристві ім. Олени Теліги (1950–1970). Вистави, присвячені річницям діячів української культури й історії, були поставлені в період 1950–1970 рр. [26, с.81].

У 60-ті роки при відділі СУБу в Брадфорді існував театр ім. Грінченка, керівниками якого були Гринішак, Буковський і Муратов. Театр поставив декілька вистав, серед яких найбільший успіх мала вистава “Украдене щастя” І. Франка [26, с. 81].

При відділі “Об’єднання” в Олдгамі функціонував драматичний колектив. Керівниками колективу були К.Починок, А.Корольчук [26, с.81].

Театральні групи не мали статусу професіональних, оскільки актори працювали на різних роботах, режисери й персонал часто змінювались.

Отже, мистецькі колективи функціонували й функціонують у багатьох містах, де жили українці більшими групами. Часто молодша генерація, яка вже гірше володіє українською мовою, знаходить себе в танцювальних, інструментальних і хорових колективах.

Бандурне мистецтво Великобританії представлене діяльністю таких виконавців (солістів і колективів), як: Ярослав Бабуняк, Володимир Луців, брати Постолани, Октет бандуристів при хорі “Бурлака” (1947), чоловічий квартет “Кобзарське братство” (1982), ансамбль з Редінга (керівник М.Телюк), тріо “Жайвір” у Лондоні.

Вагомий внесок у роботу СУБу вклав Володимир Луців – співак-бандурист, культурний діяч, менеджер. Він проявив свої здібності як організатор гастролей мистецьких колективів у країні Європи, Америки, Канади; сприяв у здійсненні концертних поїздок українським групам у Великобританію, організував виставку видатного українського скульптора Григорія Крука. В.Луців очолив мистецьку комісію святкування 1000-ліття Хрещення Руси-України. Упродовж більше 50 років він співпрацює з Візантійським хором, створеним у Голландії 1956 року видатним українським диригентом Мирославом Антоновичем [26, с.77–78].

До 1988 року Головою СУБу був Любомир Мазур. В останні роки робота СУБу позначена великими змінами, зумовленими ініціативами молодого покоління до перетворень у різних напрямках діяльності. Теперішній голова СУБу Зенон Ластовецький зауважує: “Аби забезпечити процвітання будь-якої організації, час від часу треба застановлятися, чи відповідає вона своїм завданням, і які зміни їй потрібні на довгу перспективу, щоб задовільняти потреби членів СУБу” [10].

Про сучасну роботу СУБу постійно повідомляють замітки на шпальтах газети “Українська Думка”. Це, зокрема, про проведення мистецьких вечорів, зустрічей, відзначень ювілейних роковин та ін.

Комітет Центрального СУБу провів масові заходи вшанування 75-х роковин Голодомору в Україні 1932–1933 років (Лондон, 22 листопада 2008). Головна частина відбулася в Центральному холі Вестмістерського палацу, що є найстарішою частиною Палати Громад парламенту. Присутніми були й представники англійського середовища – лорди-мери, лідери міських рад. На заходах хоровими колективами виконувалися панахиди, духовні пісні.

Щороку при відділах СУБу широко відзначаються Шевченківські дні. Громада Лондона вшанувала Кобзаря (“Нам треба твого голосу, Тарасе!”). Читалися вірші учнями Школи українознавства, виконувалися пісні на слова Кобзаря у виконанні катедрального хору “Промінь” (диригент Петро Кочанський) (9 березня 2008) [30]. А на святкування, яке відбулося у Відділі СУБу Гуддерсвільда, були запрошені Володимир Луців і композитор Олег Романів із Лондона. Звучали пісні В.Луціва в записах та авторські твори Олега Романіва про героїв і твори на слова Василя Стуса, Романа Шухевича (Тараса Чупринки).

У Рочдейлі Шевченківську концертну програму склали декламації учнів української школи та пісні у виконанні хору ОУЖ під керівництвом Оксани Парашак. Свято “Вічний, як народ” відбулося в Школі українознавства при Відділі СУБу у Волтгемі, де крім віршів і пісень на слова Кобзаря виконувались інсценізовані твори. Була також організована виставка дитячих малюнків на теми віршів Шевченка [32].

2008 рік став роком відзначення 60-ліття організацій, що входять до складу Союзу українців Британії, – ОУЖ (Тарасівка, 30 березня) і СУМ (Лондон, жовтень; Бранфорд, листопад). Також бібліотека й архів ім. Т.Шевченка Союзу українців Британії в Лондоні (2008) відзначили свій 60-річний шлях (завідувач Людмила Пекарська). За 60-річний період діяльності бібліотека була щільно пов’язана з іменами видатних учених і митців, таких як Вадим Щербаківський, Олекса Воропай, Петро Курінний, Роберт Лісовський, Володимир Шаян, Григорій Крук, Ростислав Глукко, відомих політичних діячів – Григора Коваліва (дипломат УНР, аташе Надзвичайної місії до Голландії і Бельгії), професора П.Юзика (член Сенату Канади) та інші. У фонді бібліотеки зберігаються документи з архівного фонду, серед них рідкісні знімки й автографи (Степана Бандери, Андрія Мельника). Сама Людмила Пекарська підтримує постійні контакти з науковими установами України, її праця пов’язана з упорядкуванням архівних документів періоду поселення українців у Велику Британію та документів з відділів СУБу [16].

Таким чином, у сфері культурно-освітньої роботи СУБу можна диференціювати забезпечення функціонування різновидів мистецьких груп (хорових, танцювальних, інструментальних, вокально-інструментальних). Зокрема, це колективи:

1) *хорові*: “Сурма”, “Промінь” (дириг. П.Кочанський) з Лондона; “Бурлака” (дириг. С.Гумінілович), “Гомін” (дириг. Я.Гордій, Я.Бабуняк), “Русалка Дністрова” (дириг. П.Гунька) з Манчестера; “Діброва” (дириг. Я.Гаврилюк, С.Замулінський) із Брадфорда; хор “Дніпро” (дириг. Анатолій Кліщ), “Трембіта” (дириг. Я.Бабуняк) з Олдгама; “Хор ім. М.Лисенка” (дириг. О.Пицко), “Боян” (дириг. М.Бучок), “Хор ім. Лесі Українки” (М.Скаліш), “Заграва” (дириг. Марія Семак, Ірина Курляк) з Ноттінгема; “Оберіг” з Болтона;

2) *танцювальні*: “Орлик” (кер. П.Лазоришак-Дністровик, М.Бабиш, Д.Парадюк) з Манчестера; “Лиман” (кер. М.Гайва й М.Ткачук) з Лондона; “Запорожець” (кер. В.Лушак) з Ноттінгема; “Крилаті” (кер. О.Буряк) із Брадфорда; танцювальний колектив (кер. А.Буряк) з Редінга; “Говерла” (кер. Й.Купранець) з Дарбі; “Веселка” (кер. М.Джула й О.Абабурко) з Ковентрі; “Чупляк” (кер. С.Чупляк) з Ноттінгема;

3) *інструментальні та вокально-інструментальні*: юнацький оркестр (керівник М.Скаліш) з Ноттінгема; “Міраж” (керівник М.Кузів) із Стокпорта; співочий гурток з Лідса; Октет бандуристів при хорі “Бурлака” з Манчестера; чоловічий квартет бандуристів “Кобзарське братство” (керівник Ю.Бабчук) з Болтона; ансамбль бандуристів з Редінга (керівник М.Телюк); дует П.Семенюк і Б.Боднар з Манчестера, брати Постолани, тріо бандуристів “Жайвір” з Лондона; дует “Конвалія” з Бері.

Сольне українське виконавство у Великобританії своєю творчістю впродовж другої половини ХХ століття репрезентували бандуристи: Володимир Луців, Ярослав Бабуняк, Ярослав Мота, співак В.Сверлюк та ін.*

СУБ із часу свого створення також опікувався театральним мистецтвом, сприяючи діяльності драматичних гуртків у Ноттінгемі, Брадфорді, Лестері, Болтоні, Лідсі, Ковентрі, Лондоні, Волтгемі. Режисерами українських вистав у Великобританії були В.Пелих-Полуян, Григорій Іванюк, Юрій Щесюк.

СУБ постійно виступав організатором або співорганізатором виставкової діяльності українських художників і скульпторів, зокрема, Г.Крука, Р.Глувка, П.Мечика.

Школи українознавства перманентно функціонують при всіх осередках СУБу Великої Британії. У них активісти організації проводять велику роботу щодо вивчення української мови, ініціюють відзначення національних і релігійних свят, ювілейних урочистостей. При Школах українознавства функціонують дитячі гуртки художнього слова, танцю, співу, що дає можливість виховувати молоде покоління в українському національно-патріотичному дусі.

Окрема сторінка культурно-мистецької діяльності СУБу – концертно-фестивальна. Організація сприяла участі хору “Гомін” і танцювального колективу “Орлик” (1952–1955) у міжнародних фестивалях Об’єднаного Королівства та за кордоном: в Единбурзі (Шотландія), Лондоні, Кембриджі (Англія), Монтре (Швейцарія); танцювального колективу (керівник С.Чупляк) з Ноттінгема в міжнародних фестивалях Швейцарії (1981) і Голландії (1983).

СУБ ініціював і сприяв звукозаписам українських колективів і солістів, зокрема, хору “Бурлака” та Октету бандуристів (1947); “Пласт співає” та “Український Пластовий хор Великобританії”; хору “Гомін” з Манчестера співака-бандуриста В.Луціва: платівки “Мій рідний край”, “Серця у пісні обнялися”, “Думи. Пісні”, “Українські та неаполітанські пісні”.

Отже, Союз українців Британії постійно забезпечував і надалі сприяє подальшому розвитку культурно-освітньої діяльності українських колективів Об’єднаного Королівства, популяризації їх творчості через різноманітні форми, забезпечуючи тяглість культурно-просвітницьких традицій діаспори.

1. Альманах ОБВУ (1949–1964). Суспільно-громадська діяльність. – Лондон, 1964. – 152 с.
2. Альманах 50-річчя ОБВУ (1949–1999). Культурно-освітня діяльність. – Лондон, 2003. – 160 с.

* Ярослав Бабуняк – лауреат Міжнародного музичного фестивалю (Валія, Ланголен, 1953) у номінаціях: інструментальна гра на бандурі, спів і співак-бандурист; Володимир Луців – лауреат Міжнародного конкурсу вокалістів у Бельгії та інших фестивалів.

3. Бурбан М. Хорова культура української діаспори : навчальний посібник / М. Бурбан. – Дрогобич : НВЦ “Каменяр”, 2003. – 94 с.
4. Гаращенко В. Відзначення в Тарасівці / Володимир Гаращенко // Українська Думка. – 2008. – 15 березня.
5. Демиденко І. Співак-бандурист великого масштабу / І. Демиденко // Українська Думка. – 1969. – 10 липня.
6. З Українського життя у В. Британії. Культурно-освітня праця СУБ // Українська Думка. – 1951. – 26 липня.
7. З Українського життя в Британії. Звіт СУБу // Українська Думка. – 1952. – 20 березня.
8. З Українського життя у В. Британії. Весняний концерт // Українська Думка. – 1953. – 7 травня.
9. З Українського життя у В. Британії. Український Галіфакс // Українська Думка. – 1953. – 14 травня.
10. З Українського життя у В. Британії. Інтерв'ю з Головою СУБу // Українська Думка. – 2008. – 5 січня.
11. З Українського життя у В. Британії. 75 роковини Голодомору в Лондоні // Українська Думка. – 2008. – 11 жовтня.
12. З Українського життя у В. Британії. 60-річчя СУМ у Брадфорді // Українська Думка. – 2008. – 6 грудня.
13. З Українського життя у В. Британії. Союз українців у Великій Британії. Звіт діяльності за 1991 рік // Українська Думка. – 1991. – 54 с.
14. З Українського життя у В. Британії. Свято Коляди в громаді // Українська Думка. – 2008. – 2 лютого.
15. Кузик І. Доповідь у Вольвергамптоні / Ігор Кузик // Українська Думка. – 2008. – 20 грудня.
16. Луців В. Архівні документи особового фонду В. Луціва (м. Надвірна, Івано-Франк. обл.).
17. Луців В. Український Ювілейний Хор 1000-ліття у Великій Британії / В. Луців // Українська Думка. – 1988. – 11 лютого.
18. Матвіївська А. Ковентрі: 50-ліття єдності культур / Анна Матвіївська // Українська Думка. – 2008. – 1 березня.
19. Мельник Т. Вшанування в Рочдейлі. Життя громадян / Тарас Мельник // Українська Думка. – 2008. – 2 лютого.
20. Мікулін А. 60-ліття СУМ у Лондоні / Анна Мікулін // Українська Думка. – 2008. – 11 жовтня.
21. Мигаль С. Театральна прем'єра в Лондоні / Стефанія Мигаль // Українська Думка. – 2008. – 26 квітня.
22. Мистецтво України : біографічний довідник / [за ред. А. В. Кудрицького]. – К. : Українська енциклопедія ім. М. Бажана, 1997. – 700 с.
23. Мулька В. Свято Жінки Героїні в Ластері / Вікторія Мулька // Українська Думка. – 2008. – 15 березня.
24. Наріжний С. Українська еміграція. Культурна праця української еміграції 1919–1939 / С. Наріжний. – К. : Вид-во О. Теліги, 1999. – 272 с.
25. Покальчук Ю. Перші організації українців Великобританії / Ю. Покальчук // Всесвіт. – 1996. – № 2. – С. 120–187.
26. Покальчук Ю. Українці у Великій Британії / Ю. Покальчук. – Львів : Кальварія, 1999. – 140 с.
27. Рафалюк П. Спогади в 45-ліття заснування Ноттінгамського відділу Союзу Українців у Великій Британії / П. Рафалюк. – Ноттінгем, 1994. – 143 с.
28. Смерека В. Юні гості зі столиці / В. Смерека // Українська Думка. – 2008. – 25 жовтня.
29. Смерека В. Брадфорд. У пам'ять Голодомору / Віра Смерека // Українська Думка. – 2008. – 20 грудня.
30. Терлецька І. Нам треба Твого голосу, Тарасе! / Ірина Терлецька // Українська Думка. – 2008. – 15 березня.
31. Ткачук М. З піснею до бою згинемо, здобудем волю / М. Ткачук // Українська Думка. – 2008. – 26 квітня.
32. Турів М. Гуддерсвілд вшановує Кобзаря / Марія Турів // Українська Думка. – 2008. – 29 березня.
33. Турів М. Вічний, як народ / Марія Турів // Українська Думка. – 2008. – 29 березня.
34. Турів М. Не згасни, свічко пам'яті / Марія Турів // Українська Думка. – 2008. – 20 грудня.
35. Фінів М. Весняна зустріч ОУЖ / Марія Фінів // Українська Думка. – 2008. – 12 квітня.
36. Шляхетко Г. Враження про IX Світовий Конгрес Українців / Ганна Шляхетко // Українська Думка. – 2008. – 27 вересня.
37. Щигельська Г. Роль Союзу Українців Великої Британії у збереженні національної ідентичності української спільноти в Об'єднаному Королівстві / Г. Щигельська // Науковий вісник Чернівецького університету : зб. наук. праць. – Чернівці : Рута, 2002. – Вип. 123–124. – С. 395–404.

38. Щигельська Г. Інформаційно-видавнича та культурно-освітня діяльність Союзу українців у Великій Британії у боротьбі з радянським тоталітаризмом у 40-х – 80-х роках ХХ століття / Г. Щигельська // Вісник Прикарпатського університету. Історія. – Івано-Франківськ : Плай, 2005. – Вип. ІХ. – С. 171–181.
39. Щигельська Г. Союз українців у Великій Британії: етапи становлення, організація та діяльність (1945–1949 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.02 “Всесвітня історія” / Г. Щигельська. – Чернівці, 2006. – 19 с.
40. Яцків М. Крайовий ХХХІХ вояцький з’їзд ОбВУ в Манчестері / М. Яцків // Українська Думка. – 1993. – 4 листопада.

В статті розглядається культурно-освітня діяльність Союзу українців Британії в співпраці з корпоративними організаціями (обществами) – Об’єднанням колишніх Воїнів Українців (ОбВУ), Союзом Української Молодежі (СУМ), Комітетом допомоги Українським студентам (КоПУС), Організацією Українських Жінок (ОУЖ) від моменту створення до сьогодення. Виділяються найбільш активні територіальні ячейки, конкретизується діяльність СУБа в розповсюдженні української культури та мистецтва в Великобританії на протязі всього періоду функціонування.

Ключові слова: Союз українців Британії (СУБ), Великобританія, діаспора, культура, мистецтво, хор, танцювальні колективи, любительські театри.

The article deals with cultural and educational active Union of Ukrainian Britain in cooperation with corporate organizations (companies) – former Veterans Association of Ukrainians, Ukrainian Youth Association, the Committee of Ukrainian students help, the Organization of Ukrainian Women from installation to the present. Singled out the most active centers of territorial, concretely BAU’s activity in the development and distribution of Ukrainian culture and art in Britain during the entire period.

Key words: Britain Ukrainian Union (BAU), the UK, diaspora, culture, art, choir, dance groups, amateur theaters.

УДК 7+78 XIX/XX

ББК 85.313 (0) 6

Ірина Шуль-Бевська

ПОВІТОВІ МІСТА (НА ПРИКЛАДІ ТЕРЕБОВЛІ) ЯК ОСЕРЕДКИ МУЗИЧНО-МИСТЕЦЬКОГО РУХУ НА ЗАХІДНОМУ ПОДІЛЛІ КІНЦЯ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ ст.

Стаття висвітлює культурно-мистецький рух у Теревовлі кінця ХІХ – початку ХХ ст. Визначає роль хорових, інструментальних колективів і їх керівників та солістів-виконавців у процесах національно-культурного становлення.

Ключові слова: Теревовля, регіональна культура, “Просвіта”, концерт-академія, імпреза, хоровий спів, “дути оркестра”, диригент.

Теребовля – старовинне княже місто, яке цікаве історичним минулим, багате на культурно-мистецькі події та на талановитих творців цих процесів. На особливу увагу заслуговує період кінця ХІХ – початку ХХ ст. як час чергування своєрідних підйомів і спадів чи перемог і поразок у мистецькому житті. Очевидно, що українська культура, навіть на невеликому регіональному відрізку, завжди має широкий спектр здобутків. Деякі з них добре відомі, інші є менш знайомими. Розкрити найбільш яскраві й показові досягнення в мистецькому житті одного з повітових міст Західного Поділля, а також урахувати внесок подвижників у цьому процесі є завданням нашого дослідження.

Через брак відповідних джерельних матеріалів достатньо проблемно висвітлити працю та розвиток ранніх мистецьких товариств. З позицій сьогодення діяльність перших організацій була надто повільною. Проте засноване в 1868 році у Львові товариство “Просвіта” вперто й наполегливо робило свою просвітницьку працю.

На окрему згадку заслуговує “Мандрівка руської академічної молодіж”, що літом 1885 року пройшла шляхами Золотого Поділля і завітала до міста князя Василька – Теревовлі. Організатором цієї доброї справи стало львівське студентське товариство за ініціативи І.Франка. Ця мандрівка була третім етапом культурних подорожей по Галичині (попередні проходили по